

Трето проучване на европейските дружества — Пряко и непряко участие на служителите

Кратък преглед

Въведение

В настоящия доклад са представени констатациите и резултатите от изследването как се прилагат пряко и непряко участие на служителите при вземането на решения в европейските предприятия. Непряко участие на служителите е участието на представители на служителите в процесите на вземане на решения, а под пряко участие на служителите се разбира прякото взаимодействие между работодателите и служителите. Въз основа на обобщения доклад за третото издание на Проучването на европейските дружества (ECS), извършено от Eurofound, настоящият доклад представя анализ на данните от проучването с акцент върху връзките между прякото и непрякото участие на служителите и между това участие и характеристиките на индустриалните отношения на национално равнище. Разгледани са също ефектите от практиките на пряко и непряко участие на служителите върху резултатите на нивото на отделните предприятия, и по-конкретно кои практики на участие на служителите са полезни както за предприятията, така и за служителите, когато участието е организирано така, че от него да печелят и двете страни.

Контекст на политиката

Бързо променящите се глобални и икономически условия създават големи трудности за настоящите институции за сътрудничество в областта на индустриалните отношения, особено на микроравнището между и в рамките на отделните предприятия. Това обстоятелство изисква от работодателите и от служителите значителни умения за иновативност и адаптиране към промените. В стратегията „Европа 2020“ изрично се споменават социалният диалог и участието на служителите в контекста на приобщаващия растеж. Трудовите отношения, които са важна сфера, генерираща социален капитал и доверие, имат значителен потенциал за разпространение на ефектите извън непосредствения контекст на работните места. От това следва, че по-обоснованите политики по отношение на участието на работното място допринасят за генерирането на социален капитал, доверие и социално сближаване в по-широк обществен контекст. Следователно, разбирането, че участието на служителите генерира полезни резултати, има жизнено важно значение за изпълнението на целта на стратегията „Европа 2020“ за постигане на устойчив и приобщаващ икономически растеж успоредно с изграждане на устойчиви и приобщаващи общества.

Основни констатации

Въз основа на статистическите анализи на резултатите от третото проучване ECS са определени четири категории практики на непряко участие на служителите и пет групи практики на пряко участие на служителите (разгледани подробно в доклада).

- Както по отношение на прякото, така и на непрякото участие на служителите най-разширените форми са най-широко разпространени в европейските предприятия.
- По-добре развити практики на непряко и пряко участие на служителите са по-разпространени в големите предприятия.
- В предприятията с по-млади и по-високо образовани служители са застъпени по-разширени практики на пряко участие на служителите.
- Разширените форми на преки и непреки практики на участие на служителите често се съчетават.
- Липсата на непряко участие на служителите в дадено предприятие не е показател, че в това предприятие не е развито прякото участие. Установено е, че в повечето предприятия, в които липсва представителство на служителите, служителите поне биват информирани за промените.

Специфичните условия в отделните държави обуславят възможностите и пречките за практиките на участие на служителите на работните им места. Като илюстрация на тази констатация са разгледани подробно четири институции на национално равнище за индустриални отношения:

- по-високите равнища на координация на трудовите възнаграждения се свързват с по-разширени форми на непряко участие на служителите, както и с по-разширено пряко участие на служителите,
- в държавите, където координацията на трудовите възнаграждения се осъществява главно на равнището на дружествата, са

по-разпространени ограничените форми на пряко участие на служителите,

- юридическият мандат на работническите съвети не е обвързан с категориите на непряко или пряко участие на служителите,
- по-високите равнища на безработица се свързват с разширено пряко и непряко участие на служителите, докато по-ниските равнища на безработица са свързани с по-ограничено пряко участие на служителите.

Категориите на непряко и пряко участие на служителите имат осезаемо въздействие върху благосъстоянието на работното място и върху резултатите от дейността на предприятията.

- Предприятията, които са въвели по-добре развити категории на непряко и пряко участие на служителите, отчитат по-положителни резултати по отношение на благосъстоянието на работното място.
- Предприятията, които прилагат най-развитата форма на пряко участие на служителите, отчитат по-често положителни резултати от дейността си.
- Предприятията, в които на структурите за представителство на служителите се предоставя информация, отчитат по-често положителни резултати от дейността си в сравнение с предприятията, които предоставят високо ниво на ресурси, но ниско ниво на информация.

Направени са две основни констатации за зависимостта между категориите на участие на служителите и резултатите, които са положителни както за работодателя, така и за служителите („механизми, от които печелят и двете страни“).

- Печелившите за всички механизми са по-широко разпространени в предприятията, чиито структури за представителство се характеризират с предоставяне на високо ниво на информация, отколкото в предприятията, които предоставят високи нива на ресурси, но ограничена информация.
- Установено е, че в повечето случаи е налице положителна зависимост между по-разширените форми на пряко участие на служителите и положителните резултати от дейността на предприятията.

Насоки за политиката

Насърчаване на разширените форми на взаимодействие между ръководството и служителите: Разширените форми на участие на служителите се свързват с положителни резултати както за служителите, така и за предприятието. В същото време, по-малко от 50% от предприятията, обхванати от проучването, са реализирали такова разширено пряко и непряко участие на служителите. Може да се предприемат повече мерки за насърчаване на разширените форми на участие на служителите, например консултации и съвместно вземане на решения.

Насърчаване на по-широкото прилагане на Директивата за информиране и консултиране: В някои държави предприятията не предоставят на служителите или на техните представители информация за финансови въпроси или въпроси, свързани със заетостта, въпреки че предоставянето на такава информация е изискване на Директивата на ЕС за информиране и консултиране. Тази констатация важи в особена степен за предприятията в Португалия, Кипър, Литва, Малта, Естония и Ирландия.

Насърчаване на практически ориентираното предоставяне на информация и ресурси за представителство на служителите: Информацията — за финансовото състояние на дружеството, по въпроса за заетостта и стратегически въпроси — е изключително важна за участието на служителите. Дори предприятията, които предоставят финансови ресурси за обучение и външни консултации, и време за изпълнение на задачите, свързани с представителството на служителите, постигат незадоволителни резултати по отношение на благосъстоянието на работното място, ако не предоставят качествена информация на служителите си.

Повишаване на качеството на прякото участие на по-нискоквалифицираните служители: Прякото участие на служителите е особено ограничено в предприятията, характеризиращи се с относително голям дял на нискоквалифицираните служители. Това подсказва, че е налице зависимост между образователното равнище на служителите и степента на тяхното участие. Може да е необходимо предприятията с по-нискоквалифицирана работна сила да предоставят допълнителни ресурси, за да съдействат на служителите си да участват по-активно в процеса на вземане на решения.

Централизираната координация на трудовите възнаграждения стимулира участието на служителите: Координацията на колективното договаряне е децентрализирана в много държави от ЕС. Налице е зависимост между равнището, на което се осъществява координацията на трудовите възнаграждения, и степента на участие на служителите. По-централизираните нива на координация на трудовите възнаграждения се свързват с по-разширено непряко участие, както и с разширено пряко участие на служителите. От друга страна, ограниченото пряко участие на служителите е по-слабо разпространено в държавите, където координацията на трудовите възнаграждения е в голяма степен централизирана. Това вероятно означава, че институциите на национално равнище представляват по-благоприятна почва за развитие на по-разширени форми на участие на служителите. Социалните партньори могат да стимулират този процес, като разширят координацията на централно равнище на условията на наемане на работа.

Допълнителна информация

Пълният текст на доклада *Third European Company Survey – Direct and indirect employee participation* („Трето проучване на европейските дружества — Пряко и непряко участие на служителите“) може да се намери на: <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

За повече информация се свържете със Stavroula Demetriades, старши ръководител на програми, на std@eurofound.europa.eu